

SVATÝ JAN NEPOMUCKÝ jako zastánce uctívání svatých

Představený na divadle třídou syntaxe gymnázia v Praze
na Novém Městě 21. května 1731

Autorem je učitel Antonín Machek

NÁMĚT

Že Bůh si přeje být uctíván skrze světce, to nám dává najevo onen stále se opakující neobyčejný úkaz, že neodejde bez trestu nikdo, kdo by se odvážil nějakým skutkem urazit svatost blahoslaveného Jana Nepomuckého nebo znesvětit jeho hrob. Z kanonizačních akt.¹

PŘEDEHRA

Hereze, hydra, jež nepřeje uctívání světců, znovu zvedá své zrádné hlavy poté, co ji Zbožnost zasáhla svými údery. Života ji zbaví skvící se svatost božského Jana, ověněná ohněm hvězd.

1. SCÉNA

Hereze běsní, když Janův ctitel od Zbožnosti úpěnlivě žádá úctu ke svému ochránci, a vysílá Obrazoborce, aby ji narušoval, provázeného rouhavou zuřivostí.

Janův ctitel: Vy žhnoucí pochodně zapáleného srdce,
hořte stále, ať láska spaluje nejhlubší zákoutí
srdce ctitele svatých. Veškeré schopnosti,

¹ *Acta utriusque processus*, 1722 – viz předmluva ke hře.

- 5 jichž se mi dostalo, ať se cele zasvěti
Janovu svatému kultu. Vulkán nikdy nedává
sopce vyvřít tak mocně,² když ze všech sil
hledá cesty do prostoru pro svůj žár,
jak prudce spaluje mé útroby a srdce láska
k Janovi.³ Té si provždy žádá Tvá milostiplná náruč,
10 jež se sklání k modlitbám svého služebníka.
Svatost bezúhonného života, o níž se dozvídá celý svět,
vyvolává nadšení slávou svých zázraků.
Ó nepomucká slávo, ach, jak mocně
plane mé srdce plameny lásky k Tobě.
15 Ó, kéž bych jen mohl! Přál bych si jako Tvůj služebník
šířit Tvůj kult po celém světě.
Ó kéž!
- Svatost: Proč zbytečně zvukem svého hlasu
hlomozíš do vzduchu? Cožpak si snad zanícení toho,
jenž miluje celým srdcem, někdy žádá slov?
20 Slova jsou k ničemu tam, kde chybí usilovné konání.
Doposud se pramálo staráš o úctu,
jakou si žádá ozdoba Čech i světa,
když své sliby neprodleně nepřevádíš v činy.
- Dulius: Pro co tak vzdycháš, že celé nebe
25 plníš zvukem svého hlasu?
- Janův ctitel: Koho to vidím? Koho to nebe seslalo
za mými vzdechy? Vždyť ty jediný, Dulie, můžeš
uhasit mou svatou žízeň svým třikrát šťastným dílem.⁴
- Dulius: Kdybych mohl podpořit tvé vznešené přání,
30 dej mi vědět a pomohu ti, uvidíš.
- Janův ctitel: Ptáš se mě znovu na záměr mé zkroušené mysli,
který národy bez ustání nesou ve svých srdcích
a myšlenkách? Úcta k Janovi, kterou je třeba
podněcovat po celém světě, stále udržuje mou mysl v napětí.
35 To je jediným cílem mých přání. Uvidíš
naléhavou touhu světa i to, že o zvětšení

² Lat. *Mulciber* – „Tavič kovů“, přízvisko boha Vulkána.

³ Srov. podobné přirovnání k prvním ranním paprskům, viz *Angelus ad aras*, v. 57–60.

⁴ Dulius je strážným duchem (*genius*) úcty ke světcům (*dulia*). Může Zbožnost požádat o zavedení nové úcty ke světcům.

- Nepomukovy slávy pro jeho milost volají cizinci
i obyvatelé jeho země.
- 40 Dulius: Tato touha tvé duše
se mi velmi líbí. Janova proslulost se vznáší
a prochvívá ji častá chvála, jež hovoří
jak o jeho svatosti, tak o řadě skutků,
které si zaslouží náležitou úctu. A proto
lásku ke zbožným a svatým, o niž jsi Dulia
už dávno žádal, nyní ochotně prokážu.
- 45 Až předám Zbožnosti přání národů, jimiž
království žádají pro Jana věčné pocty,
následujte mě. Ty oznam Zbožnosti,
že bych ji chtěl co nejdřív požádat o rozhovor.⁵
- 50 Čím je na nebi Bůh, téměř tím jsi ty, Zbožnosti, na zemi,
kterou obýváš. Díky odměnám, jež uděluješ,
však tvá sláva po celém světě září ještě více,
protože velkomyslně doporučuješ ty,
jimž sláva jejich svatosti dává proslulost.
- 55 Dulius: Díky tobě se slavným obyvatelům nebes
dostává náležité úcty u národů i celého světa.
Zbožnost: Poznal jsi, Dulie, laskavost, kterou spravedlivý Bůh
prokázal tomu, kdo naplnil svůj úkol, a s nímž
přemáháme neřádné hereze. Teď ji ctíš
a budeš ji ctít navždy. Je spravedlivé uctívat ostatky
60 toho, kdo vždy vedl řádný život. A proto mi, Dulie,
jak je tvým úkolem, podej zprávu, zda někoho
pokládáš za hodného úcty a chvály, jež náleží světcům.
Dostane se mu odměny za věrnou poslušnost.
- Obrazoborec: Jaké odměny?
- 65 Dulius: O nedávno žádanou milost horlivě prosí
zbožný Janův ctitel, vyzbrojen novými modlitbami.
Vyslechni jen modlitby celého světa i říše
a buď příznivě nakloněna prosbám národů.
- Janův ctitel: Hleď, srdce národů mají jediný cíl a metu,
70 Janovu slávu. Dokážeš před takovými prosbami
zavřít sluch? Prikaž konečně,
že když Jan, ozdoba Čech a světa,
svou svatostí, proslulou smrtí pro Boha,
slávou svých zázraků prozařuje svět,
ten ho má ctít úctou, jež povinována svatým.

⁵ Na scénu je zřejmě přivolána Zbožnost, hovoří stále Dulius.

- 75 Germánie:⁶ O to prosí německá zbožnost, klečíc
s ohnutými koleny před trůnem.
Itálie:⁷ Prosbu na prosbu vrší Hesperia.
Polsko:⁸ Sarmatia⁸ vzdává Janovi nezměrnou čest.
Uhry:⁹ Hungaria to žádá horoucí
modlitbou.
- 80 Čechy: Všechny korunou a tiárami vyzdobené
vykoupené hlavy, jež uctívají Čechy a Germánie,
o to prosí svornými prosbami.
Všichni: To žádá lid, zavázaný nesmírnou milostí,
požadují to vladaři, měšťané, hříšníci.
Zbožnost: Líbí se mi modlitby za Janovu slávu,
85 aby jeho jméno tím více znělo po celém světě.
Zatímco budu pečlivě zvažovat slávu jeho svatosti
i jeho život, který obětoval Bohu,
pokračujte ve svém úsilí a zbožném
snažení.
- 90 Obrazoborec: Běda, zločin, který musí vykoupit krev!
Taková hanebnost! Má tedy naše snaha a úsilí přijít
vniveč? Jinde na světě jsem proslulý
a slavím triumfy, když právem bráním modlitbám
ke světcům a ničím obrazy křesťanů,
kácím sošky i sochy – a teď snad má
95 znít z českého chrťanu nabubřelý jásavý smích s potleskem,
jenž se tak nesmírně zasazuje o Janovu slávu?
Truchlivě bude hrát. Ale proč otálíme?
Všechna světla, jež září na vysokém nebi,¹⁰
a vše, co se v hluboké noci černá Stygem,¹¹
100 ať pomáhá mé zuřivosti! Přísahám při Janově hlavě,
že svůj meč zaměřím na sošky, velké sochy i obrazy.
Mám ale takto planout sám?
Neřádná zbožnost narůstá za přispění
prostého lidu, který vidí, že Paní měst¹²
105 je příznivě nakloněna jeho pošetilým přáním.
Musím se rozhodnout a udělat, co je třeba: chystám se

⁶ Lat. *Germania* – Německo, německy mluvící země Svaté říše římské.

⁷ Lat. *Hesperia* – Itálie.

⁸ Lat. *Sarmatia* – Polsko a katolické země severně a východně od něj.

⁹ Lat. *Hungaria* – Uhry, země uherské koruny.

¹⁰ Hvězdy a nebeská tělesa jsou někdy (např. v Novém zákoně) ztotožňovaná s pohanskými božstvy.

¹¹ Lat. *Styx, gis, f.* – řeka v podsvětí, zde metonymicky „podsvětí, peklo“.

¹² Řím, sídlo papežství.

- zajít k vládce, která miluje pouze úctu k Bohu
a světcovská zbožnost je jí k smíchu.
- 110 Hereze: Žiji v triumfech, čest mé říše roste
s každým zničeným obrazem, který skončil v ohni,
a má sláva září úklady, které strojím na obyvatele nebe.
Za to můžu děkovat vaší horlivosti¹³ pro ničení obrazů.
Z válečného mračna¹⁴ bude vzcházet kometa¹⁵
s truchlivou září, dokud tahle víra nebude přemožena
115 a nevyhasne v srdcích davu.
- Velitel:¹⁶ S tvou vírou souhlasím.
Ten pohřební průvod, co bezbožně uctívá prázdné
sochy světců, stojí před naší vznešenou branou.
- 120 Hereze: Vtáhněte je dovnitř! Ráda se napasu pohledem.
Jdi si, ty vzpurný dave, a ty bohy, které já ničím a ty
jim dáváš znovu obživit, zkus zavolat na pomoc v nouzi.¹⁷
Je svírá těsný žalář; my ale, když jsme nepříteli zdolali,
se můžeme radovat celé dny.
- Androdilus: Vládkyně, dovol, abych dal znamení k radosti.¹⁸
- 125 Pastor: Naším přívržencům nesmí nikde
chybět veselí. Zatrub dvakrát.¹⁹
- Obrazoborec: Napodob troubení polnice,
troubení žalostné trubky, a zahraj smuteční píseň.
- Hereze: Co je to, co to děláš?
- Obrazoborec: To, co přikazuje blaho království.
Řítíš se střemhlav do víru nářku!
Běda! Jen trpké blaho zažívá království,
130 když vzrůstá chvála nebešťanů.
- Hereze: Čí chvála?
- Míří snad na nás nový nepřítel? Dej svému hněvu průchod!
- Obrazoborec: Jeho síla
už vzrostla příliš! Mám prozradit jeho jméno?
Onen nepřítel, jenž má jméno „nepomucenská sláva“, míří
na tebe i na mě a hrozí nám zničením. Zápas s ním by byl

¹³ Hereze míní Obrazoborce, v oslovení snad užívá plurál majestátu.

¹⁴ Lat. *Martius*, *a*, *um* – martický, zde metonymicky válečný.

¹⁵ Kometa jako symbol Božích ran a zániku, zde zřejmě jako znamení zhoubné úcty k světcům.

¹⁶ Velitel snad vede vojsko Hereze, které bojuje proti světcům. Tato postava vystupuje ještě v 9. scéně u dvora Hereze.

¹⁷ Hereze pronáší rouhavé narážky na Boží Všemohoucnost ve vztahu ke světcům.

¹⁸ Androdilus hodlá radostně zatroubit na polnici či vojenský roh (*bucina*), jímž se dávají v armádě znamení.

¹⁹ Androdilus na scéně patrně zatroubí na polnici; je očekáván jásavý a radostný zvuk jako projev vítězství, avšak Obrazoborec svým příkazem (v následujícím verši) způsobil, že troubení je truchlivé.

- 135 snadný, kdyby toto nové božstvo
uctívaly jen české země, avšak celý svět
mu chce vzdávat čest.
- Hereze: Ach tak? Nepřátelé v sobě pořád mají takový zápal?
Nuže, je třeba znovu si získat čest; a vás chci mít za spojence.
- Obrazoborec: Teď se musí spojit všechno, ať je to správné nebo ne.
- 140 A ty statečně žeň proti Janovu kultu
veškeré rouhání, jehož jsi schopen; já půjdu tudy.
Kdo je tu, přítel či nepřítel? Chci si to ověřit.

2. SCÉNA

Obrazoborec potkává Úzkostlivého ctitele Boha,²⁰ předstírá stejnou horlivost a získává ho na svou stranu. Oba se marně snaží odstrašit Janova ctitele od zbožného úsilí a kromě toho slyší, že postojem jeho i jeho druhů bude úcta k Janovi posílena.

- Úzkostlivec: Sám jsem viděl, že to, co musíme mít za báchorku,
se stává pravdou. Na vlastní oči jsem pozoroval,
145 jak dav s šíleným úsilím uctívá Jana.
Tomu novému kultu je třeba učinit přítrž, aby prostý dav
nepošlapal řádnou úctu, náležející jen Bohu.²¹
Kdo to tu kráčí ponořen v myšlenkách?
- Obrazoborec: Ach, viděl jsem, že se tito lidé dopouštějí něčeho,
s čím nemohou souhlasit – a to mě ohromilo.
- 150 Úzkostlivec: Plavíme se snad na stejné loďce?
Neuvádí tě v úžas ten nezvyklý
kult Jana Nepomuckého?
- Obrazoborec: Podívej se – už jsi ho snad někdy viděl?
Snad dokážou ctitele, který tamhle přichází,
odstrašit výhrůžky. Podíváme se, co nám poví.
- 155 Janův ctitel: Konečně je tu den, který jsem si tolik přál.
Den, kdy zazáří Janova velkolepá sláva,
kterou my, jak náleží, zvětšujeme svou úctou.
Vybízej²² proto města a království, aby ho ctily.
Já si zatím s potěšením přečtu o tom,
160 jaká úcta věncí sochu stojící na mostě nad řekou.
Nádherně jste vše vystrojili pro slávu Čech.

²⁰ Lat. *Scrupulosus latritiae zelotes* – horlivý a rigidně úzkostlivý ctitel služby Bohu. Jako název postavy zkracujeme na Úzkostlivec.

²¹ Aby lid nevyměnil kult Boha (*latritia*) za úctu ke světcům.

²² Janova ctitele zřejmě doprovází jedna nebo více němých postav.

- Můj duch jásá: tímto zavádím pocty.
 Ó nepomucká slávo! Ó spáso Čech!
 Dej mi s tebou z věrného srdce na chvílku promluvit.
 165 Kéž ze světa zmizí zlo, kéž vládne Bůh!
 Úzkostlivec: Kvůli tobě a takovým jako ty Bůh klesá a vzrůstá nepravost!
 Janův ctitel: Proč tebou lomcuje hněv?
 Úzkostlivec: Protože to přikazuje úcta k Bohu.
 Přestaň přehánět, nechceš-li na sebe přivolat zlo.
 Tím, že slavíš Jana, urážíš Boha.
 170 Janův ctitel: Kdo uctívá světce, tím přece neprojevuje nenávist k Bohu.
 Úzkostlivec: Myslíš si, že to je správné rozhodnutí?
 Úcta k Bohu trpí tam, kde se rozmáhá úcta ke člověku.
 Janův ctitel: Kdo ctí světce, šíří tím i úctu k Bohu;
 Bůh žádá úctu i pro své služebníky.
 175 Úzkostlivec: Uctívání nebeštanů chválím, ale ne přehnané.
 Janův ctitel: Lidská služba nemůže světcům udělovat pocty
 v přehnané míře, lidé je naopak uctívají až moc skromně.
 Úzkostlivec: Zbytečně se zdržujeme pří,
 která tomu zaslepeni ještě dodává novou odvahu.
 180 Naposledy tě vyzývám, omez tuto úctu,
 nebo ten zločin pomstím.
 Janův ctitel: Nevím o žádném zločinu.
 Obrazoborec:²³ Dávno se už prokázal.
 Janův ctitel: Marně se vztekáš.
 Úzkostlivec: Podívej se,
 proti komu se bouříš.
 Janův ctitel: Nebe mi pomůže.
 Úzkostlivec: A koho urážíš, když drze uctíváš Janovy sochy.
 185 Janův ctitel: Ctím je a vždy je budu ctít, jak se na služebníka sluší.
 Úzkostlivec: Až tě budou mrzet tvoje neřádné skutky, tak to pochopíš.
 Janův ctitel: Tebe to bude mrzet, až skončí úklady tvoje
 i tvých druhů, ty užasneš nad Janovými skutky
 a uznáš jeho kult.
 Obrazoborec: Přisámbůh, hledme ho, proroka!
 190a Janův ctitel: Pryč od toho buřiče!

²³ Obrazoborec vstupuje na scénu, aby pomohl Úzkostlivému ctiteli Boha.

3. SCÉNA

Androdilus se prozatím drží na straně Obrazoborce, ale více dbá na Janovo dobré jméno. Když vychvaluje jeho ochotnou pomoc při zachování pověsti a začne se ho obávat jako obhájce vlastní cti, vzbudí tím u svých společníků podezření.

- 190b Pastor:²⁴ Jaká nádhera mě to bije do očí?
 Jaká záře mladické krásy! Nese si zbraně na lov,
 jeho čelo je hodno perel. Tvář prozrazuje, že je to
 Androdilus. A už je tu. Jaká přízeň nás to potěšila
 Androdilovou přítomností?
- 195 Androdilus: Stejná přízeň potěšila i mě,
 protože toužím pozdravit tebe,
 nejlepšího z pastýřů.
- Pastor: Daří-li se ti dobře,
 jsem šťasten. Pastýř se raduje ze zdraví
 svých ovcí. Ale pověz mi, kam máš namířeno.
- 200 Androdilus: Vydal jsem se na cestu, abych tě viděl.
- Pastor: I já jsem se rozhodl se svými druhy vydat na cestu,
 abychom tě spatřili. Šťastný je den,
 kdy pastýř ovcí náhodou připadl na sladkou moruši!
 Co nového mi přinášíš?
- Androdilus: Pověst mi nic čerstvého nepřinesla,
 nepočítáš-li to, že Obrazoborec přinesl
 205 nové příkazy vládce; příčiny ale neznám.
- Pastor: Cože? Jalová úcta k světcům znovu
 vyvolává hněv?
- Androdilus: Jsi tu právě vhod.
 Zatím poslouchej, snad nás posel²⁵ o té události
 poučí, co je skutečně pravda.
- 210 Pastor: Naslouchám.
- Androdilus: Tahle stránka nám říká, že tvá domněnka
 byla správná. Takový je obsah těchto řádek.
- Pastor: Odkud pocházejí?
- Androdilus: Z pražského trojměstí.
- Pastor: Česká země proti sobě
 znovu vyvolává hněv? Což dosud málo pykala
 za úctu ke světcům?

²⁴ Pastor je služebníkem Hereze, pravděpodobně kalvínský duchovní.

²⁵ Lat. *veredus*, *i*, *m.* – poštovní kůň, zde ve významu „pošták, posel“.

- 215 Androdilus: Poslouchej dál, je to kvůli
blaženému muži Janu Nepomuckému,
otci vlasti.
- Pastor: Jaká spousta titulů.
- Androdilus: Den ze dne roste Janova nezměrná úcta,
potvrzená silou zázraků. Dva...²⁶
- Pastor: Šálivé přízraky, které jim vnukl.
- 220 Androdilus: Dva zázraky si vyslechni.
Jednoho člověka posedla taková
šílená zuřivost, že ten pošetilec zasadil
těžkou a smrtelnou ránu své manželce.
V nastalém křiku je jat, uvržen do žaláře
v děsivé sluji. Přijde mu na mysl, že tím přijde
225 o své dobré jméno, a má strach, že k tomu dojde.
Vysílá k Janovi své prosby, v okovech se
pokorně modlí. A hle, díky pomoci z rukou
blahoslaveného muže uniká z rukou stráží
a podle slibu, jímž se zavázal, svobodně uctívá oltář
230 svého zachránce.²⁷
- Pastor: To je velký zázrak: uniknout z rukou
vojáka skrze ústa strašidla; co myslíš, že
se v tom skrývá?
- Androdilus: Poslechni si nyní, jak zpráva končí.
Podobné a další milosti způsobují, že ho všichni
uctívají jako ochránce dobré pověsti.
235 Zato někdo jiný, kdo rouhavou řečí napadal
jeho sochu, byl řeči zbaven,
ale jako kající uznal, že zhřešil,
horlivě prosil o milost a dřívější schopnost mluvit
získal zpět.²⁸
- Pastor: Věříš tomu, co se tam píše?
- 240 Androdilus: Jsem trochu na pochybách.
- Pastor: Ledaže bys byl padlý na hlavu.
- Androdilus: Kdo nebyl padlý na hlavu, ten uvěřil
pravdě, za níž vytrvale bojovala pověst. A proto
buď bude mé mínění v souladu s pravdou,

²⁶ Je přerušen pomocníkem.

²⁷ Zázrak o odsouzcenci, který zabil svou ženu. Když ho vedli na popravu, pomodlil se k Janu Nepomuckému a utekl – srov. *Acta utriusque processus*, 1722, Summarium, n. 23, IX.

²⁸ Zázrak o potrestání ničitelů hrobu – srov. Balbinus: *Acta Sanctorum*, s. 678–679, pozn. e.

anebo můžu beze studu říci,
že se přiblížilo omylu.

Pastor: Cože?

Androdilus: Líbí se mi totiž
snaha Otce Čech pomáhat ostatním
a mám obavu klást odpor
jeho uctívání; nechtěl bych se stát lidem
terčem posměchu.

Pastor: Co to říkáš, Androdile?

250 Androdilus: To, o čem jsem už dlouho přemítal.

Pastor: Přestaň se řídit bludem,
drž se příkazů svého pastýře.

Androdilus: Víš, že jsem poslušný, avšak
tahle pochybnost mě trápí.

Pastor: Je lidskou vlastností řídit se vlastním omylem:
ovečku přivedu nazpět, chceš-li hned

255 navštívit můj domov.

Androdilus: Té laskavé nabídky se rád chopím.

Pastor: Nechcete jít s námi?

Pastor 2:²⁹ Nás práce vede jinam.

Má mysl je v úzkých jako uvízlá loď, kterou mělčina
stahuje do písčin³⁰ a zrádných proudů.
Co se děje? Proč je Androdilus
tak uchvácen láskou k Otcí Čech?

[588v]

260 Pastor 3: Tato záhada trápí
i moji mysl. Odmítá snad pronásledovat
úctu ke světcům, kterou potřel vítězný meč?

Pastor 2: Ba dokonce, jak mi napovídá můj duch ve zlém předtuše,
se snad ten zuřivý odpadlík nakonec rozhodl opustit
naše záměry a připravuje úplnou zkázu
našemu počínu?

265 Pastor 3: I já myslím, že o tom přemýšlí,
ale je třeba se poradit, zda nebezpečí ještě nenarůstá.

Pastor 2: Přece je třeba vyčkat, dokud se nám nevyjasní,
oč se pastýř snaží.

²⁹ Spolu s prvním pastorem zřejmě přicházejí ještě dva pastorem (Ministri), kteří promlouvají nejpozději v tomto verši.

³⁰ Lat. *Syrtis, is, f.* – písčitá mělčina u severoafrického pobřeží, zde obecně „mělčina, písčina“.

4. SCÉNA

Neúspěšný Úzkostlivý ctitel Boha přináší Zbožnosti stížnost na Janova ctitele pro jeho přílišné úsilí o Janovy pocty, aby ho konečně podrobil přísné zkoušce.

- 270 Úzkostlivec: Ach běda, běda, můj bídný osude! Proč mě tak drtíš?
Stále ještě vítězí Janova sláva?
Prošel jsem království, s napětím proběhl
křižovatky měst, avšak veškerá práce
a snaha byla marná a má jen jalový výsledek.
- 275 Pokoušel jsem se všude v těchto krajích vykořenit
hanebnou (tak mi ji přikazuje nazývat horlivá úcta k Bohu)
úctu k Janovi. A co z toho? Novými zástupy
se množí davy, které ho následují, a naše úsilí
je lidu jen na posměch. Ale jen si pošetile
- 280 stavěj vítězná znamení, Nepomukova přízni,
buduj sochy, o to větší bude tvá porážka,
až se ti zhroutí k zemi.
- Druh: Proč svým hlasem zbytečně rozechvíváš vzduch?
Nuže, tak už konečně oznam Zbožnosti Nepomukovu úctu,
která je pro Boha hanebností.
- 285 Dá ti snad lék na toto vzdávající se zlo.
- Úzkostlivec: To věru udělám.
- Dulius: Proč přicházíš ke svaté bráně?
- Úzkostlivec: Úsilí o úctu k Bohu mi přikazuje
jít ke dveřím Zbožnosti.
- Dulius: Takovým jako ty ráda
poskytuje svou mysl a sluch.
- Zbožnost: Jaká starost tě sem přivedla?
- 290 Úzkostlivec: Starost, která stále svírá mého ducha,
aby čest Boha nebyla v žádném ohledu poškozována.
Ta mě přiměla zamířit ke tvému svatému domu.
- Zbožnost: Ano? Předáš nám snad nepřítelé úcty k Bohu,
abychom jej zkontrolovali?
- Úzkostlivec: Předám vám hanebně zanedbanou
- 295 úctu k Bohu.

- 300 Zbožnost: Pověz nám hned o tom zločinu.
 Úzkostlivec: Česká země je až příliš oddána Janovi,
 kterého nedávno jmenovala svým novým patronem,
 usiluje jen o jeho uctívání, na rozcestích se mluví
 skoro jen o něm. Rozhodl jsem se tedy
 podat ti o tom zprávu, aby tahle nová horlivost
 nepoškodila úctu k Bohu; novinky totiž
 bývají podezřelé. Nuže jednej,
 stanov této úctě meze.
- 305 Zbožnost: Péče, kterou věnuješ našemu úkolu, je vítána.
 Aby se však nezdálo, že jednáme podle první pohnutky,
 nejprve nám pověz ty, co o tom soudíš.
- 310 Dulus: Můj duch neví, zda mám dát odpověď
 jako nenávistnému Zoilovi³¹ či jako horlivci.
 Myslíš, že je třeba takto odporovat kultu světce?
 Vždyť uvidíš, že – jak je možné se dočíst – i když zvítězíš,
 proti tobě bude stále stát zkušený bojovník.
- 315 Úzkostlivec: Má však mnoho skrytých nepřátel.
 Dulus: Zdrojem veškerého nepřátelství je závist.
 Vždyť z ní můžeš poznat, co je na něm dobrého:
 to, co vzbuzuje ve zlých závist, v dobrých touhu.
 [...] ³²
 [...]
- 320 Zbožnost: Jak vidím,
 tenhle spor neukončí jedna krátká
 rozmluva. To, co je třeba jednou
 stanovit, se musí dlouho rozmýšlet.
 Bude tedy záležet hlavně na tobě, abys dobře vážil slova
 a získal pro Nepomukův případ vážnost,
 o níž jsme mluvili.
- Dulus: Udělám, jak poroučíš.

³¹ Zoilos (asi 400–320 př. n. l.) byl řecký gramatik, kynický filozof a literární kritik. Za svou kritiku Homéra si vysloužil přívlastek *Homéromastix* („Bič na Homéra“). Obecně uváděn jako řevnivce a závistivce.

³² Dva verše nesrozumitelné.

5. SCÉNA

Hereze uvrhne Androdila jako vzbouřence do věčného žaláře. Obrazoborec se raduje, domnívá se, že úcta k Janovi nikdy nedojde potvrzení, jak si to přeje on i jeho druhové. Povzbuzuje Drzost a Rouhačství, aby zasadily Janově úctě poslední zhoubný úder.

- Obrazoborec: Buď zdráva, slávo těch, kdo mají moc! Všechno úsilí vychází podle tvého přání a rozhodnutí. Ba dokonce
325 tak, že mnohem více užasneš; sám Dulus,
jak se zdá, nabízí své úsilí tomu,
kdo poslouchá tvé příkazy.
- Hereze: Bude tedy lupič naší slávy
konečně potrestán?
- Obrazoborec: „Bude“ je až příliš zdlouhavé,
dokonce i „je“ je dost zdlouhavé: už totiž byl.
- Hereze: S tou pohromou už je konec?
- 330 Dvořan: Ó kéž by!
- Hereze: Chceš snad můj triumf rušit pochmurným hlasem?
Nemám snad jako vítěz sklidit rozžářený jásot?
- Dvořan: Ach, nedávný a velmi blízký nepřítel
ti zasadí velkou ránu, to drtí mou hrud'
- Hereze: Má námi snad otrást nová hrůza z nepřátel?
- 335 Dvořan: Nová a ještě nebezpečnější.
- Obrazoborec: Zpráva od nepřítele
nebudí žádné obavy.
- Dvořan: Avšak o to hůře burácí,
pokud se nepřítel skrývá; plamínek, který žhne v popelu,
velmi často rozšíří po celém domě již vzrostlé ohně.
- Obrazoborec: Neotálej a řekni, kdo by snad mohl
340 okusit naši slávu!
- Dvořan: Ten, kdo odmítá hubit nepřítele.
Androdilus nám je ve své víře nevěrný.
- Hereze: Androdilova víra že by kolísala?
- Dvořan: Dokazují to
jeho skutky. Slávu Jana, jehož uctívání
tak dychtíš zničit, on nepřestává vychvalovat,
345 ba dokonce se ostýchal urážet jeho obrazy a jeho úctu.
Jde mu tedy o spojenectví s nepřítelem.
- Hereze: Mám věřit vašim slovům? Kde je Androdilus?

- Uprchl snad z našeho hradu? Rychle, rychle,
vojáci, jděte, hledejte, nasadte pro trůn své meče!
- 350 Obrazoborec: Nyní tedy po tom, co nedávno tvrdil Janův ctitel,
 prahne i jeho duch. Říkali jste:
 „Tebe to bude mrzet, až skončí úklady
 tvoje i tvých druhů, ty užasneš nad Janovými skutky
 a uznáš jeho kult.“ Vždyť kdo by nerozuměl
- 355 smlouvě dohodnuté mezi Androdilem
 a Janovým ctitelem? Kdo by nepoznal podvod?
- Dvořan: Myslím, že za našimi pány přišel onen proradný odpadlík.
 Hereze: Ha, zrádce, zarputilče, hlupáku, bezbožníku!
 Dravý vlku v rouše nevinného,
- 360 Istivý Sinóne!³³ Ještě se ti líbí
 horlivá snaha Otce Čech pomáhat ostatním?
 A tvůj duch se bojí klášť odpor jeho úctě?
 Odpověz něco na tyto hrozby, proč mlčíš?
- Androdilus: Vyvrátím vše, co bylo smyšleno v hněvu a závisti,
365 dáš-li mi laskavě příležitost, abych promluvil.
- Hereze: Chceš zmást i mysl vládkyň? Myslíš,
 že spojenectví s Janovým ctitelem nevyšlo najevo?
 Zrádce!
- Androdilus: Nevím, co špatného jsem učinil.
- Obrazoborec: Tvůj zločin se prokázal, zasloužíš si za něj trest.
- 370 Androdilus: Běda mně nevinnému!
- Hereze: Lupiči naší slávy,
 stále ještě klameš. Spravedlivý hněv
 už podvodníka zkrotí.
- Obrazoborec: Proč tě má hyzdit hanebná krev?
 Cožpak zločiny si nezaslouží ruku katů?
 Tento lupič není hoden tvé pravice.
- Hereze: Můj hněv ustupuje.
- 375 Ušetřím jeho krev, dám ho raději zavřít do vězení.
 Tam si dumej, zda jsi spáchal podvod.
- Obrazoborec: A vzyvej si toho svého boha, kterého ses bál
 a kterého jsi chválil.

³³ Sinón – Istivý Achájec, který přesvědčil Trójany, aby zbořili část hradeb a vtáhli do svého města dřevěného koně, v němž se skrývali řečtí vojáci.

6. SCÉNA

Úzkostlivý ctitel Boha náhle onemocní. Toto zlo připisuje pomstychtivým úkladům Janova ctitele a prahne po pomstě.

- Sluha: Tisíc nejhorších zel na tebe, ty ostudo a hanbo
všech pánů! Jistě by bylo lepší dělat
380 souseda Kerberovi³⁴ nebo služebníka Fúrii,
kdyby nějakého potřebovala, než sloužit tomuhle
nemocnému zuřivému pánovi, kterého už nějaký čas
stravuje černá žluč. Má tvář je skoro celá
385 ještě podlitá krví. Tak zdraví pán svého věrného
služebníka. Co uděláme, Driasi?
Musíme takhle trpět navždy? Čemu se směješ?
- Drias: Tvoji ochotě k výprasku.
- Sluha: Což tobě už otok
ustoupil, cožpak u tebe už je
vše v pořádku?³⁵
- Drias: Po otoku není ani stopy,
390 když neexistuje jeho příčina.
- Sluha: Cožpak pán na tebe nevztáhl ruku
a nebil tě?
- Drias: Mohl by si ji vztáhnout třeba i osmkrát.
Ale což bude nutné nastavovat hlavu
bleskům? Pán má nemocné ruce i nohy.
A proto chystá-li se hromobití,
395 určitě pomůže zmizet z dosahu; na moment sice
může láteřit, ale ránu zasadit
nedokáže.
- Sluha: Jsi jistě opatrnější než já.
Budu se řídit tvými radami.
- Úzkostlivec: Běda, podsvětní hranice!³⁶
Pomoc, já ubohý!
- Drias: Náš mrzutý pán už zase křičí,
400 volá nás na pomoc.
- Sluha: Ať si prosí. Copak už nesnese
vůbec nic? Pomohu mu leda, až bude chtít
zemřít rychleji. Nepůjdu k němu, ať si zakouší
zlo, které si zvykl činit ostatním. Zůstaň tady.

³⁴ Být sousedem psa Kerbera zde znamená být po smrti v podsvětí a vystaven podsvětním mukám.

³⁵ Lat. *solidus numquid tibi Deus est?* – Zřejmě nějaké neobvyklé frazeologické spojení (doslova „máš už Boha pravého/neotřesitelného/trvalého/úplného?“).

³⁶ Lat. *Avernus, i. m.* – Avernské jezero, ze kterého vystupovaly sirné výpary, proto bylo považováno za vstup do podsvětí; zde metonymicky „podsvětí“.

- Obrazoborec: Jak to, že jste tady? Pán vám dopřál volno?
 405 Služebník: Přiměl ho k tomu spánek,³⁷ kterému se teď věnuje.
 Obrazoborec: Pán rád spí, když slunce rudne?
 Drias: Když mu to nemoc jindy nedovolí,
 je dobré spát i v tuto dobu.
 Obrazoborec: Pána stihla nemoc?
 Sluha: Ano, smrtelná.
 Úzkostlivec: Zachraňte mě,
 410 pomozte ubohému!
 Obrazoborec: Rychle mu pomozte!
 Úzkostlivec: To to bolí,
 to bolí! Umřu! Již mi hrob bere světlo
 a Smrtka³⁸ život! Umírám!
 Obrazoborec: Řekni, ať ti rychle
 donesou nějaký prostředek! Léky! Přines sem oheň!
 Úzkostlivec: Znovu se mi vrátil život. Jaká přízeň osudu,
 415 jaká náhoda tě sem přivedla, abys pomohl
 příteli, který to naléhavě potřebuje? Ti lenoši ale
 ať se bojí trestu za svou vinu.
 Obrazoborec: Hněv by neměl zvětšovat tvou bolest.
 Jaká příčina tě ale uvrhla do nemoci?
 Úzkostlivec: Nevím.
 Nedotýkej se mě, hořím, zakryj mi polštářkem nohy.
 420 Věru nevím, kudy ke mně to neštěstí přišlo.
 Vím jenom, že začalo v té době,
 kdy jsem se dostal do sporu s Janovým
 citem.
 Obrazoborec: Běda těm, kdo straní Kolchidanům!³⁹
 Cožpak nechápeš, že tomu Thesálci⁴⁰
 425 jde o tvou záhubu?
 Úzkostlivec: To mě taky už dávno napadlo.
 Obrazoborec: Česká země tedy zplodila čaroděje?⁴¹ A navíc
 skrytého pod hávem svatosti? Taková ničemnost!
 Úzkostlivec: Co teď budeme dělat?
 Obrazoborec: Neochabuj ve své dosavadní horlivosti.
 Já Thesálce zaženu. Buď živ a zdrav!
 430 Úzkostlivec: Dokonči tu přátelskou službu. Nenech mě trpět.⁴²

³⁷ Lat. *Morpheus*, *i*, *m*. – bůh spánku, zde v obecném významu „spánek“.

³⁸ Lat. *Libitina*, *ae*, *f*. – staroitalská bohyně smrti, Morana.

³⁹ Kolchida na východním pobřeží Černého moře byla domovem čarodějky Médeie. Kolchidané jsou zde proto pokládáni za čaroděje.

⁴⁰ Thessalie v severním Řecku byla v antice pověstná jako země čarodějů.

⁴¹ Lat. *Circe*, *es*, *f*. – Kírké, kouzelnice, která strojila úklady Odysseovi; zde obecně „čaroděj“.

⁴² Druhá polovina verše je zřejmě chybně zapsaná a těžko srozumitelná.

7. SCÉNA

Zatímco Rouhač předstírá úctu k Janovu kultu a Zuřivost se ji snaží oslabit odstraněním soch a výzdoby hrobu, ze všech stran se na ně snášejí různé tresty.

- Obrazoborec: Ať mě bolesti v rozřátém srdci utýrají,
ať mi vztek rozseká hrud' na kusy,
duch o tom nic neví. Bolest je na naší straně,
když trpí nepřítel, silnějším spojencem je však vztek,
435 když nepřítel vyvolává čarodějné zařikávání k naší zkáze.
Co děláš, můj duchu? Strpíš
ten zločin? Ať už tady mám ku pomoci věrný
oddíl společníků. Nechci už žádné otálení.
- Druh: Ti, na které čekáš, jsou tu, aby ti pomohli.
- 440 Obrazoborec: Vaše horlivá poslušnost je mi vítaná. Jděte tedy
a rychle vykonajte úkol, který vám určila vládkyně:
zničte Nepomukovy sochy, obrazy
i výzdobu hrobu. Veškerý zdar spočívá
ve vaší rychlosti. Já vám jdu sehnat další pomocníky.
- 445 Druh: Horlivá paže služebnickova se vyzbrojila zuřivostí.
Rozsekej, vyvrať a vyrvi tedy výzdobu hrobu
i mříže, které hrob obklopují. Ty se stejnou rázností
pokácej Janův baldachýn, sochu
a obrazy.
- Pomocník: Snadno slovy líčíš budoucí
450 vítězství, ale zda tomu budou odpovídat činy,
to nevím.
- Druh: Snad ti není zatěžko zničit
ten osekaný kámen?
- Pomocník: Slyšel jsem však, že ty kameny mnohokrát ožily
a vykonaly nějaké činy.
- Druh: Jaké?
- Pomocník: Když potrestaly nepřátele své cti.
- 455 Druh: Hlupáku, která čarodějnice nebo který kouzelník
tě svým zaklínáním činí neschopným? Ty, blázne, věříš
v takové příšery? Pokračuj pod šťastným znamením,
já tě ochráním a dodám tvé činnosti sílu i odvahu.

- 460 Janův ctitel: Co je to za strach, který mi bloudí v srdci?
Stále něco děsí mou duši. Strach ale odložím.
Ať si moc Tartaru povstane, jeho hněv nikdy
nezpůsobil Nepomukově cti újmu,
ba dokonce ji pozdvihl ještě výš. A proto náš...
Co je to za rámus? Pokouší se snad nepřítel o něco zlého?
- 465 Druh: Ach, ty lotře!⁴³
Janův ctitel: Co je to tu za rámus?
Druh: Poddávám se ti, zvítězil jsi, Čechu.
Janův ctitel: Ten rouhavý nárek ohromuje mou duši.
Pomocník: Běda mi!
Janův ctitel: Zase nějaký křik?
Pomocník: Běda, ty zrádný Sinóne!
A tebe prosíme, odpusť nám tento opovážlivý zločin.
- Sluha:⁴⁴ Ach pastýři,
poběž na pomoc!
470 Janův ctitel: Jaká hrůza, věci
strašlivé na pohled! Běda, vy zločinci, konečně pykáte
za svůj hanebný zločin.
Sluha: Ach pastýři, pospěš sem rychle!
Na tomto smutném jevišti leží oba dva,
kterým příkaz vládkyně určil znesvětit Janův
hrob.
- 475 Janův ctitel: Bůh dlouho
zadržuje své blesky, aby pak opovážlivé zločiny
potrestal tím přísněji. Zapěj vítězi vítěznou píseň.
Jde sem někdo z těch vlků, prcháme.
Pastor: Běda, neštěstí!
Druh: Čeká na tebe, ty nejhorší ze služebníků.
Pastor: Ať hněv ustoupí. Kdo mohl vědět, že je kouzelník tak lstivý?
480 Pro tohoto prosím věčný pokoj. A tomuto kéž pomůže
naše láska.⁴⁵ Vidiš mě?
Pomocník: Za tuto záchranu
vděčím tobě.⁴⁶

⁴³ Na scéně zřejmě předvedeno potrestání prvního hanobitele hrobu. Podobně je na druhého hanobitele se-
slán trest ve v. 467.

⁴⁴ Snad jde o chrámového služebníka, který volá na pomoc pastýře, tj. kněze.

⁴⁵ Kněz (*Pastor*) hledí na potrestané hanobitele hrobu. Pro jednoho, který zemřel, prosí o věčný pokoj, pro
druhého, který je naživu, ale rozhněvaný a pomatený (zbavený rozumu), žádá pomoc.

⁴⁶ Obrací se zřejmě k Janu Nepomuckému, resp. k jeho hrobu.

Pastor: Mdloba připravila tohoto nešťastníka
o rozum.
Pomocník: Jdi pryč.
Pastor: Jako pastýř půjdu za ovečkou.

8. SCÉNA

Zatímco se jeho nemoc zhoršuje, dozví se Úzkostlivý ctitel Boha o velkých trestech, ale díky pokání získá zpět zdraví. A Androdilus, který v poutech získá světcův obraz, je vyveden na svobodu, která náleží Božím dětem.

Úzkostlivec: Můj nejlepší přítel⁴⁷ mi stále ještě
485 nenese lék?
Služebník: Ještě jsme ho neviděli.
Úzkostlivec: Běda, ten lživý jazyk.
Služebník: Posel ti přinesl
ke čtení něco, co by ti mělo
osvěžit mysl.
Úzkostlivec: Bolest mi brání ve čtení.
Co má v těch řádcích být?
Služebník: Nepomukova čest
490 prý vzrůstá díky slávě jeho zázraků.
Úzkostlivec: To je báchorka! Ale až mi to dovolí bolest, přečtu si to.
Ty hledej mého přítele.
Androdilus: Ó falešná přízni vládkyně!
Ó zuřivá strůjkyně hanebných úkladů!
Tak mi odplácíš? Proč si tu marně stěžuji, když není
495 žádná naděje na spásu? Mně zbývá jediná spása,
ba dokonce se mi na ni blýská nejvyšší naděje.
Vím, že z mých úst vyšlo jen velmi málo
chvály na Jana, a proto ta pouta.
K tobě tedy jako prosebník padám, uctívám
500 tvou mocnou ruku. Přijď tedy, když tě volám, a pomoz mi!
A od koho mám tebe, milostivý Otče, Obrázku
svatého muže Jana Nepomuckého?
Pouta ze mě padají sama od sebe? Dveře žaláře
se otvírají? Z vůle tohoto patrona přichází svoboda, o kterou
505 jsem před chvílí prosil. A tak sbohem, odporný příbytku.

⁴⁷ Je míněn Obrazoborec.

- Musím dojít k patronovu hrobu, můj duch, vázaný slibem,
si to stále žádá a stále dlí u náhrobku.
- Úzkostlivec: Já blázen! Teď teprve vím o tom ničemném
prameni zla. Druhé jsi potrestal smrtí?
510 A mě skrze neštěstí, které jsi mi přivodil, vedeš k pokání?
Odpusť mi vše, co jsem v horlivosti nerozumně udělal.
Přiznávám, že jsem hřešil. Jen co získám nazpět
vyčerpané síly, stanu jako provinilec u hrobu!
Mě údy žijí! Nemýlím se? Do nohou se mi vrací síla?
515 Musím se přesvědčit, rychle sem s nějakou oporou!
Ó pravice ke mně laskavá, do mých údů se vrací duch!
Už nesmím otálet, musím jako provinilec
stanout u hrobu.

9. SCÉNA

Když se šíří pověsti o zázracích, Obrazoborec konečně pochopí, že plán jeho i jeho druhů úctu k Janovi posílil, a vyhrožuje jí úplným potřením. Avšak Hereze, která se bojí ještě větší pohromy, mu nařizuje, aby se o nic takového nepokoušel. Naopak Zbožnost chystá zasloužené pocty Obhájci úcty ke svatým.

- Obrazoborec: Již odbojník zahynul a jeho proradnost přišla
520 o svou opovážlivou hlavu? Už je náš nepřítel zdolán?
Zbořené ozdoby hrobu a sochy nám
chystají triumf?
- Velitel: Ach.
- Obrazoborec: Copak je? Snad ti není líto
[...] ?
- Velitel: Je mi líto, že naše námaha došla
jen zarmoucené slávy.
- Obrazoborec: Nepomukova sláva se dosud šíří? Kde
525 je ta líná tlupa služebníků?
- Velitel: Jako by ji srazil bleskem; Janova mocná paže
vyvolává strach.
- Obrazoborec: Ty slepý výre, co to houkáš?
- Velitel: Pohleď na chrám a poznáš, že mluvím pravdu:
Rouhač spolu se Vztekem leží bez života
530 a Janovi z toho vzrůstá ještě větší sláva a čerpá sílu
ze zázraků, které, jak tvrdí lid, se prokazují.
Pohleď, o co národy usilují.
- Dvořan: Vládkyně nařizuje, abys už přišel k trůnu.
- Obrazoborec: Nebudu odporovat.

- Hereze: Lenocho! Zbabělče! Nevěrníku!
 535 Takhle podporuješ triumfy naši slávu?
 Kde je oddíl spojenců, který ti byl svěřen?
- Obrazoborec: Jaký omyl to zachvátil tvého ducha? Hrdinská mysl nikdy
 neklesá po jednom útoku, rád smrti
 vrátím sílu, ještě dobudu mnohá vítězství.
- Hereze: Avšak kolikrát tě už
 540 jediný útok zničil? Proto nařizuji
 ukončit boj.
- Obrazoborec: Štěstěna má ráda nebojácné duše,
 před bojácnou pravicí prchá.
 Snad už poslední bitva ukáže, kdo je vítěz.
- Hereze: A pronásledovatele snad zadrží
 545 hrozba větší hanby, snad obojí [...]
 Janova úcta, zasvěcená kultu svatých,
 pošlape ostudně naši šíji a vztyčí
 odznaky vítězství.
- Obrazoborec: Řekl jsem, že utrpí stonásobnou porážku.
- Hereze: Zázraky, úmrtí a lid dokazují opak.
- 550 Obrazoborec: A přece padne, pokud i nadále půjdeš za svými právy
 a budeš se držet cesty směřující proti úctě ke svatým.
- Hereze: Neodporuj.
- Obrazoborec: Pak jsi tedy zvítězil, Čechu.
 Porážíš silného protivníka.
- Zbožnost: Vztyčte znamení triumfu, Janova láska
 555 a jeho ctiteli, nad vším, co si nárokovala nenávistná zuřivost.
 Odpykaný trest dává vyniknout Nepomukově slávě.
 Hereze, poražená úctou k nebešťanům, se naučila
 vzdávat pocty, aby se už neodvážila útočit na čest světců.
 Vystrojte tedy pocty, jež náleží obhájci kultu svatých.
 Bůh jako mstitel nám tím, že trestá jeho nepřátele,
 560 dává najevo, že on si takové pocty zaslouží.
- Dulius: Nad touto láskou ke štěstí tvému
 a stejně tak i našemu plesám já, v oddanosti
 úctě ke svatým. A tak s čistým srdcem

565

toužím, aby s největší důstojností
byla stále ctěna Nepomukova sláva.
Jako světci se mu dostane nejvyšší úcty všude, kam přichází
mír od nejvyššího ochránce. Nikdy se neboj zrádného
šiku nepřátel – na tvé straně bojují nebesa.

EPILOG

Zve k uctívání Janových ostatků náležitou úctou a současně připomíná: Učte se spravedlnosti podle napomenutí a nepohrdejte svatými. Aeneis, 6. zpěv.

K větší slávě Boží a k poctě sv. Jana Nepomuckého

Potrestání znesvětitelů hrobu sv. Jana Nepomuckého.